

jutva az ő szenvedését és bukását — a nyert tanulságok segítségével — elkerülhetjük, vagy mert annyira egyet értünk vele, hogy sorsában osztozni most már szinte kívánatosnak tartanók. Ekképen visszanyerjük lelkünk megzavart egyensúlyát, mert túlságos részvét és túlságos félelem nem engedné be lelkünkbe az esztétikai gyönyör érzetét. Semmiképen sem valószínű, hogy Aristoteles éppen a tragédia által fölkellett indulatoktól való megtisztulást tekintette volna a tragédia feladatának. *Csengery János.*

JÓKAI ÉS GYULAI. E két név együttl sok olvasónak először is azokat a kifogásokat juttatja eszébe, melyekkel a szigorú kritikus jeles kortársa képzletének korlátlan csapongását illette s nagyobb műveiben főkép a szerkezet és jellemrajz fogyatkozásait hibáztatta. Az már kevésbé gyökereződött a köztudatba, hogy Gyulai sokszor hangoztatott kifogásai dacára is kiváló elbeszélőnek tartotta a népszerű regényíró. A tájékozatlanabbak között akadnak olyanok is, akik a két író viszonyában személyi érdekek összeütközését vélik fölfedezni. Pedig hogy a dolog nem így áll, hogy az emlékezetes tollharcban csupán elvek mérkőzéséről volt szó, azt már tisztázta Papp Ferenc 1921-ben, a Kisfaludy-Társaságban előadott székfoglaló tanulmánya, melyből a kérdés lényege szellemtörténeti fontosságában is megvilágítást nyer.

Az 1850-ben kezdődő ismeretség magánvonatkozásban mindvégig zavartalan volt; s bár egyik részről sem hiányzott bizonyos évődő hajlam, komoly személyeskedésig ez sohasem fajult. Gyulai ingerkedő kedve ugyan a Borsszem Jankó lapjain sem kímélte a népszerűség kegyencét, de, úgy látszik, Jókai nem vette túlságosan szívére a dolgot s a helyzethez képest derűs mosollyal tűrte. Nyilván arra gondolt, amit a *Negyven év visszhangja*iban le is írt, hogy: a kritika keserű, de gyógyít. Egrébként hogy Gyulai mily nagyrabesülte költőtársát, kitűnik alábbi újabban előkerült leveléből (melynek eredetije Jókai ajándékából jutott gróf Tisza Lajos úr birtokába), amely egyszerűsind írója emberi jellemvonásai szempontjából sem érdektelen.

„Tisztelt barátom! Van szerencsem idezárva megküldeni a „Budapesti Szemle“ I-ső számát.

Midőn e folyóirat keletkezésekor a haza kitűnőbb íróit felszólítottam volt a közreműködésre, téged egyelőre mellőztelek, mert egyik regényedről nem éppen kedvező kritikát írván, úgy gondoltam, csak akkor lesz illendő hozzád fordulnom, mikor már olvashatod, amit rólad írtam s így én nem jöhetnek a perfidia gyanujába, te pedig föl leszesz oldva a szíves udvariasság minden kötelezettsége alól.

Amit rólad írtam, teljes meggyőződésem; máskép nem írhattam. De vajjon te írhatsz-e e kritika után a „Budapesti Szemlé“-be, az egészen tereád tartozik. Én ebben nem ítélek. Ha írsz, nagyon szívesen veszem, ha nem, éppen nem zúgolódom ellene, el voltam reá készülvé.

Engedd tehát, hogy forma szerint felkérjelek arra, hogy dolgozatoddal koronként támogasd a Szemlét. A rendes tiszteletdíj eredeti munkáért ívenként 30 ft. de én neked s egy pár írónak oly munkáért, ami a szokott színvonalon felülemelkedik, örömet megadom az 50 ft is.

Csak egyre kérek, ha novellát írsz, és erre van legnagyobb szükségem, írd egyszerű dolgot a magyar életből, ne csodálatos históriákat, mellőzd az erkölcsi és fizikai lehetetlenség rajzát. Tudsz te ilyet is írni, ha akarsz, már írtál is. Szóval írd nekünk, az okosabb közönségnek; igaz, kevesen vagyunk, s méltánylásunk nem valami zajos, de mégis ér valamit, különösen oly íróra nézve, aki a tömeget már úgy is meghódította. Válaszodat kérve, maradtam tisztelő barátod Pest, jan. 9-én 872. Gyulai Pál.“

Mit felelt Jókai e levélre s általában minő álláspontot foglalt el a barátjától szerkesztett folyóirattal szemben, az még felderítésre vár. Valószínű azonban, hogy ha kedve lett volna, sem küldhetett volna sok kéziratot a Budapesti Szemlének, mert amit ekkoriban írt, azt elsősorban a hozzá közelálló Honnák, Igazmondónak és Ústökösnek kellett juttatnia. Annak a föltevésnek, hogy

tartózkodásának oka valami fulánkos érzés lett volna, ellene mond az ő csupaszív természete, mely Gyulai elvi indítékú támadásait legfeljebb az alkalmi évődés hangján viszonozta. De hogy ez a viszont-évődés is mily mértéktartó volt, látni „Egy álom“ című tüneményes darabjából, meg abból a kis cikkből (Vasárnapi Újság, 1880), melyben egy Arany Jánosnál Nagykőrösön tett látogatását beszéli el. Nem sokkal a Toldi szerelme megjelenése után írt visszaemlékezése szerint igen vidáman töltötte az időt barátjával, kinél ugyanakkor rajta kívül több más fiatal író volt még jelen egy összejövetelen, ahol — úgymond — „rendkívüli dolgok történtek. Hallottam Ballagit

énekelni és láttam Gyulai Pált táncolni. Kivel táncolt? Velem, ő volt a kisasszony. Csupa férfitársaság volt, a cigány pedig húzta, tehát táncolni kellett; nekem felváltva hol Gyulai, hol Salamon Ferenc volt a táncosnóm. Akkor még a lapok nem írták ki a bálkirálynők neveit, azért jegyzem ezt fel utólagosan a história számára. És Gyulai szemembe mondá (ha csak most el nem grünowaldozza a szavát), hogy sohase láttott jobb magyar táncost nálamnál“. Ez a néhány sor pajkosan tréfás színezete dacára is némi alapul szolgálhat a nagy regényíró és a szigorú kritikus irodalmonkívüli viszonyának elképzelésében.

Baros Gyula.

A „Magyar írók élete és munkái“ szerkesztősége (Budapest VIII, Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára. Kiadja a Lantos rt.) a következő felhívást bocsájtotta ki:

Tisztelettel fölkérem, hogy a M. Tud. Akadémia megbízásából készült Szinnyei-féle „Magyar írók élete és munkái“ sajtó alatt lévő pótsorozata részére a következő adatokat *lehetőleg postafordultával* fenti címre beszolgáltatni méltóztassék.

1. Vezeték- és keresztnév, esetleg nemesi előnév. (Névmagyarosítás vagy fölvett írói név használata esetén az eredeti családi és keresztnév is közlendő.)
  2. Születés helye, éve, hónapja és napja.
  3. Vallása.
  4. Szülők neve és foglalkozása.
  5. Mikor, hol és milyen iskolákat végzett?
  6. Mikor, hol és milyen minőségben hivatalnokoskodott vagy mily szabad pályán működött?
  7. Hivatalos és társadalmi kitüntetései.
  8. Mely folyóiratokban és hírlapokban, mely években s minő tárgykörből vett dolgozatai jelentek meg akár magyar, akár más nyelven.
  9. Könyv vagy füzet alakjában megjelent eredeti és fordított műveinek címjegyzéke a megjelenés helyének és évének feltüntetésével.
  10. Mily időszaki vagy egyéb kiadványokat s mikor szerkesztett?
  11. Lapokban és önálló művein használt betűjegyei, álnevei s egyéb jegyei.
- Amennyiben t. családjának más olyan tagjai is volnának, akik bármily csekély irodalmi működést kifejtettek, ezeknek hasonló alakban összefoglalt adatait is kérjük.

Szivességét előre is köszönve, vagyok kiváló tisztelettel

Dr. Gulyás Pál

egyetemi c. ny. rk. tanár, szerkesztő.

A KIADÁSÉRT FELELŐS: HEGEDÜS ISTVÁN.

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA, BUDAPEST. — IGAZGATÓ: SZABÓ T. ISTVÁN.